

Sygn. akt III AUa 501/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	Sędzia Jolanta Hawryszko (spr.)
Sędziowie:	Barbara Białecka Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 25 lutego 2021 r. w S.

sprawy E. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.

o deputat węglowy

na skutek apelacji ubezpieczonej

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 17 listopada 2020 r., sygn. akt VI U 823/20

oddala apelację.

Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk	Jolanta Hawryszko	Barbara Białecka
----------------------------------	-------------------	------------------

Sygn. akt III AUa 501/20

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 25.05.2020 odmówił E. C. prawa do ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy, argumentując że ostatnio przed nabyciem prawa do emerytury powszechnej ubezpieczona była zatrudniona w (...) Spółdzielni (...), a warunkiem wypłaty deputatu węglowego jest pozostanie w zatrudnieniu na kolei, ostatnio przed przejściem na emeryturę.

Ubezpieczona odwołała się od decyzji, żądając wypłaty deputatu węglowego.

W uzasadnieniu argumentowała, że od 1 czerwca 1983 do 30 września 2014 pracowała na kolei i ZUS naliczył jej emeryturę w oparciu o pracę na kolei. W czasie tego zatrudnienia otrzymywała comiesięczny ekwiwalent za deputat węglowy.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniosł o oddalenie. Organ rentowy wskazał, iż zgodnie z art. 74 ust. 1 ustawy z 8 września 2000 roku o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” (Dz.U. z 2018 roku, poz. 1311) byłemu pracownikowi kolejowemu pobierającemu emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy przyznaną na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych, ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z FUS (Dz.U. z 2017 roku, poz. 1383 ze zm.) lub przepisów ustawy z dnia 12 czerwca 1975 roku o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1983 roku, poz. 144 ze zm.) przysługuje prawo do deputatu węglowego w ilości 1 800 kg węgla rocznie, w formie ekwiwalentu pieniężnego. Organ rentowy podniósł nadto, że odwołująca w okresie od 1 czerwca 1983 roku do 30 września 2001 roku była zatrudniona w jednostkach organizacyjnych p. p. PKP i PKP S.A., a po zmianie pracodawcy w (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w okresie od 1 października 2001 roku do 30 września 2014 roku. Natomiast ostatnim zatrudnieniem wnioskodawczyni przed nabyciem prawa do emerytury powszechnej, było zatrudnienie w (...) Spółdzielni (...) w okresie od 4 października 2016 roku do 27 marca 2020 roku. Skoro zatem bezpośrednio przed nabyciem emerytury powszechnej ubezpieczona nie pozostawała w zatrudnieniu na kolei, to nie przysługuje jej prawo do deputatu węglowego.

Sąd Okręgowy w Szczecinie Wydział VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 17 listopada 2020 r. oddalił odwołanie.

Sąd ustalił, że E. C., ur. (...), była zatrudniona od 1 czerwca 1983 do 30 września 2001 w jednostkach organizacyjnych p. p. PKP i PKP S.A., a po zmianie pracodawcy - na zasadach określonych w art. 23¹ k.p. - w (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w okresie od 1 października 2001 do 30 września 2014; ubezpieczonej jako pracownikowi kolei przysługiwało prawo do deputatu węglowego. Od 1 października 2014 do 25 marca 2015 odwołująca otrzymała prawo do świadczenia rehabilitacyjnego. Następnie w okresie od 26 marca 2015 do 11 lutego 2016 była zarejestrowana jako osoba bezrobotna, pobierając zasiłek dla bezrobotnych w okresie od 26 marca 2015 do 11 lutego 2016. W okresie od 12 lutego 2016 do 30 września 2016 była zatrudniona w (...) S.A. W okresie od 4 października 2016 do 27 marca 2020 ubezpieczona pracowała w pełnym wymiarze czasu pracy w (...) Spółdzielni (...). W dniu 16.03.2020 ubezpieczona złożyła wniosek o przyznanie prawa do emerytury wraz z rekompensatą i deputatem węglowym. Decyzją z 15.04.2020 organ rentowy przyznał ubezpieczonej, na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, prawo do emerytury powszechnej od 1 marca 2020 r. Podstawę obliczenia emerytury stanowiła kwota składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kapitału początkowego, z uwzględnieniem waloryzacji składek oraz kapitału początkowego, zaewidencjonowanego na jego koncie do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury. Emerytura stanowi równowartość kwoty, będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia emerytury przez średnie dalsze trwania życia, dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę ubezpieczonego. Kwota składek zaewidencjonowana na koncie z uwzględnieniem waloryzacji wyniosła 204.810,96 zł 96, kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego wraz z rekompensatą wyniosła 428.176,96 zł, średnie dalsze trwanie życia - 260 miesięcy, zaś kwota emerytury – 2.434,57 zł.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił odwołania. Wyjaśnił, że prawo do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego dla byłych pracowników kolejowych pobierających emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy jest uregulowane w ustawie z 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa Polskie Koleje Państwowe (Dz.U. z 2020 roku poz. 292, dalej: ustawa o komercjalizacji).

Zgodnie z treścią art. 74 ust. 1 ustawy o komercjalizacji byłemu pracownikowi kolejowemu, pobierającemu emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy, przyznaną na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin lub przepisów ustawy z 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych albo przepisów ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a także członkom rodziny tego pracownika pobierającym po nim rentę rodzinną przyznaną na podstawie wymienionych przepisów, przysługuje prawo do deputatu węglowego w ilości 1800 kilogramów węgla kamiennego rocznie,

w formie ekwiwalentu pieniężnego. Na podstawie art. 74 ust. 4 cyt. ustawy prawo do deputatu węglowego nie przysługuje emerytowi lub renciście, jeżeli nie przysługiwało mu w okresie zatrudnienia, z tytułu którego powstało prawo do emerytury lub renty. Zgodnie zaś z ust. 10 i 11 ww. artykułu emeryci i renciści nabywają prawo do ekwiwalentu pieniężnego z dniem przyznania emerytury lub renty. Prawo do pobierania ekwiwalentu pieniężnego ustaje lub ulega zawieszeniu wraz z ustaniem prawa do emerytury lub renty.

W ocenie sądu okręgowego, w świetle powołanych wyżej przepisów nie było prawidłowe stanowisko organu rentowego, że uprawnienie do deputatu węglowego przysługuje tylko pracownikowi, który ostatnio, przed przejściem na emeryturę był zatrudniony na kolei, bowiem nie wynika to z treści art. 74 ust. 1 ustawy o komercjalizacji. Analogicznie stanowisko zaprezentował Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z 17 lutego 2015 r., sygn. III AUa 661/14, wyjaśniając, że ww. ustawa nie wymaga, aby praca na kolei była ostatnim zatrudnieniem przed nabyciem prawa do świadczenia. Zdaniem Sądu I instancji ubezpieczonej nie przysługuje jednak uprawnienie do deputatu węglowego, ale ze względu na treść art. 74 ust. 4 ustawy o komercjalizacji. Prawo do deputatu węglowego przysługuje pracownikom pracującym na kolei i byłym pracownikom kolejowym, którzy na podstawie właśnie tego zatrudnienia nabyli emeryturę lub rentę. Dla nabycia prawa do deputatu węglowego decydujące znaczenie ma ustalenie, czy wnioskodawcy przysługiwało prawo do deputatu węglowego w okresie zatrudnienia na kolei oraz czy nabycie prawa do emerytury nastąpiło w oparciu o zatrudnienie wykonywane na kolei. W ocenie sądu poza przesłankami: bycia byłym pracownikiem kolejowych, przysługiwania prawa do deputatu w okresie zatrudnienia na kolei, istotna jest przesłanka, że prawo do emerytury i renty powinno przysługiwać z tytułu zatrudnienia na kolei. Sąd podniósł, że próbą znalezienia takiego powiązania były orzeczenia odwołujące się do tego, że podstawę wymiaru emerytury ustala się na podstawie wynagrodzeń uzyskanych na kolei. Sąd jednak nie podzielił tego poglądu i wskazał, że ważne wskazówki w tym względzie wynikają z art. 74 ust. 1 ustawy o komercjalizacji, który wymienia akty prawne na podstawie których przyznanie świadczenia uprawnia do ekwiwalentu. Są to przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin, przepisy ustawy z 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 1983 roku poz. 144, ze zm.) oraz przepisy ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 roku poz. 887 ze zm.). Znaczenie ma też treść art. 74 ust. 3 ustawy o komercjalizacji, z którego wynika, że przedmiotowe świadczenie przysługuje również emerytowi lub renciście, który pobiera emeryturę lub rentę z tytułu zatrudnienia w okresach równorzędnych z okresami zatrudnienia na kolei, oraz osobie, której przyznano kolejową emeryturę lub rentę w drodze wyjątku. Zatem ekwiwalent pieniężny z tytułu deputatu węglowego nie przysługuje każdemu byłemu pracownikowi kolei. Gdyby takie założenie przyjął ustawodawca, to w ustawie z 8 września 2000 r. o komercjalizacji powołałby inne akty prawne jak np. ustawa z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. poz. 267 ze zm.), czy ustawa z 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz. U. z 1995 poz. 333 i 617 ze zm.), bądź też inna wcześniejsza "ustawa emerytalna" nie dotycząca pracowników kolejowych. Z powyższego wynika natomiast, że zatrudnienie na kolei powinno być przesłanką przyznania emerytury w tym znaczeniu, że emerytura została przyznana byłemu pracownikowi kolejowemu właśnie z tytułu zatrudnienia na kolei. Uzyskanie emerytury z tytułu zatrudnienia na kolei oznacza, że jedną z przesłanek ustalenia tego prawa, określonych przez ustawodawcę, było zatrudnienie na kolei. Dopiero wówczas można mówić, że tytułem przyznania emerytury jest zatrudnienie na kolei. Chodzi tu więc o sytuację, kiedy zatrudnienie na kolei jest wystarczającą przesłanką stażową do nabycia prawa do emerytury lub np. kiedy niezdolność do pracy powstała w okresie zatrudnienia na kolei lub związku z wypadkiem przy pracy na kolei czy chorobą zawodową wynikającą z zatrudnienia na kolei. W niniejszej sprawie taka przesłanka nie miała miejsca, bowiem podstawą prawną do przyznania ubezpieczonej prawa do emerytury nie było zatrudnienie na kolei. Decyzją z 15.04.2019 r. organ rentowy przyznał odwołującej emeryturę na podstawie art. 24 ustawy emerytalnej. Do ustalenia wysokości takiej emerytury staż pracy nie jest brany pod uwagę, bowiem stosownie do treści art. 25 i art. 26 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, podstawę obliczenia emerytury stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego. Emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy emerytury przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego. Skoro, zatem brak związku prawnego między specyfiką zatrudnienia na kolei,

a uzyskaniem emerytury, to ubezpieczona nie uzyskała emerytury, której tytułem jest zatrudnienie na kolei. Z tego względu nie przysługuje jej prawo do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego.

Apelację od wyroku złożyła ubezpieczona, co do całości, zarzucając:

1. naruszenie art. 74 ust. 1 oraz ust. 4 ustawy o komercjalizacji poprzez błędne przyjęcie, że przyznana emerytura nie została ustalona z tytułu zatrudnienia na kolei, podczas gdy podstawą uzyskania tego prawa było zatrudnienie na kolei przez ponad 31 lat, a nadto wskutek pominięcia okoliczności, że przysługiwało ubezpieczonej prawo do deputatu węglowego przez okres ponad 31 lat zatrudnienia na kolei,

2. naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów i dokonanie ustaleń faktycznych niezgodnie z zebrany w sprawie materiałem dowodowym przez uznanie, że:

a) emerytura uzyskana na podstawie 31 lat zatrudnienia na kolei nie stanowi podstawy do uznania, że prawo do emerytury powstało z tytułu zatrudnienia na kolei,

b) pominięcie materiału dowodowego, wskazanego przez Sąd jako okoliczność bezsporna, że w trakcie zatrudnienia na kolei (z którego powstało prawo do emerytury) ubezpieczona posiadała prawo do deputatu węglowego przez okres ponad 31 lat zatrudnienia na kolei,

3. zaniechanie wszechstronnej analizy materiału dowodowego, w tym m. in. pominięcie okoliczności, że ZUS wydając sporną decyzję zastosował przepis ustawy z FUS dotyczący renty rodzinnej, podczas gdy prawo do deputatu węglowego reguluje art. 74 ust. 1 i 4 ustawy o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego, a zatem iż organ rentowy oparł swoje rozstrzygnięcie na nie mającym zastosowania w sprawie przepisie prawa. Skarżąca wniosła o zmianę wyroku i przyznanie prawa do deputatu węglowego.

Sąd Apelacyjny rozważył sprawę i uznał, że apelacja jest niezasadna.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że apelacja w istocie odnosi się do interpretacji prawa materialnego, a przy tym Sąd Okręgowy dokonał w sprawie prawidłowych ustaleń, które znajdują odzwierciedlenie w treści przedstawionych w sprawie dowodów. Sąd Apelacyjny czyni ustalenia Sądu Okręgowego częścią uzasadnienia własnego wyroku, nie znajdując potrzeby ponownego ich szczegółowego przytaczania.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że rozstrzygnięcie sprawy zasadza się na przepisie ustawy z 8 września 2000 roku o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” (Dz.U. z 2018 roku, poz. 1311), który stanowi o prawie do deputatu węglowego - ekwiwalentu pieniężnego:

Art. 74. 1. Byłemu pracownikowi kolejowemu pobierającemu emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy, przyznaną na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin lub przepisów ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1983 r. poz. 144 , z późn. zm. ¹⁸⁾) albo przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1383 , z późn. zm. ¹⁹⁾), a także członkom rodziny tego pracownika pobierającym po nim rentę rodzinną przyznaną na podstawie wymienionych przepisów, przysługuje prawo do deputatu węglowego w ilości 1800 kg węgla kamiennego rocznie, w formie ekwiwalentu pieniężnego.

2. Za podstawę ustalenia wysokości ekwiwalentu pieniężnego, o którym mowa w ust. 1, przyjmuje się przeciętną średnioroczną cenę detaliczną 1000 kg węgla kamiennego z roku poprzedzającego rok, w którym ekwiwalent ma być wypłacany, ogłaszaną przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w terminie do dnia 20 stycznia każdego roku, w formie komunikatu, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, skorygowaną o przewidywany w ustawie budżetowej średnioroczny wskaźnik wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych dla gospodarstw domowych emerytów i rencistów na rok planowany.

3. Świadczenie określone w ust. 1 przysługuje również emerytowi lub renciście, który pobiera emeryturę lub rentę z tytułu zatrudnienia w okresach równorzędnych z okresami zatrudnienia na kolei, oraz osobie, której przyznano kolejową emeryturę lub rentę w drodze wyjątku.
4. Prawo do deputatu węglowego nie przysługuje jednak emerytowi lub renciście, jeżeli nie przysługiwało mu w okresie zatrudnienia, z tytułu którego powstało prawo do emerytury lub renty.
5. Ekwiwalent pieniężny, o którym mowa w ust. 1, przyznaje i wypłaca w dwóch terminach wraz z wypłatą emerytury lub renty: w marcu - za okres od 1 stycznia do 30 czerwca i we wrześniu - za okres od 1 lipca do 31 grudnia każdego roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych z dotacji celowej z budżetu państwa.
6. W przypadku przyznania emerytury lub renty po terminie wypłaty ekwiwalentu pieniężnego, ekwiwalent należny od dnia przyznania emerytury lub renty do końca półrocznego okresu, o którym mowa w ust. 5, wypłaca się łącznie z pierwszą należnością z tytułu emerytury lub renty.
7. W przypadku przyznania renty rodzinnej po emerycie lub renciście ekwiwalent pieniężny z tytułu tej renty przysługuje dopiero po upływie okresu, za który został wypłacony emerytowi lub renciście.
8. Emerytom lub rencistom przebywającym w domach pomocy społecznej ekwiwalent pieniężny wypłaca się miesięcznie wraz z wypłatą emerytury lub renty.
9. W przypadku gdy rentę rodzinną pobiera więcej niż jedna osoba, wszystkim tym osobom przysługuje łącznie jeden ekwiwalent. W razie podziału renty rodzinnej ekwiwalent pieniężny ulega podziałowi w częściach równych, odpowiednio do liczby uprawnionych.
10. Emeryci i renciści nabywają prawo do ekwiwalentu pieniężnego z dniem przyznania emerytury lub renty.
11. Prawo do pobierania ekwiwalentu pieniężnego ustaje lub ulega zawieszeniu wraz z ustaniem prawa do emerytury lub renty.

Podstawą prawną roszczenia ubezpieczonej jest art. 74 ust. 4. Według organu, warunkiem wypłaty deputatu węglowego jest pozostanie w zatrudnieniu na kolei, ostatnio przed przejściem na emeryturę. Natomiast w ocenie Sądu pierwszej instancji, przesłanka, że prawo do emerytury i renty powinno przysługiwać z tytułu zatrudnienia na kolei, powinna być rozumiana w ten sposób, że jedną z przesłanek ustalenia prawa do emerytury, określonych przez ustawodawcę, było zatrudnienie na kolei. Chodziło więc o sytuację, kiedy zatrudnienie na kolei było wystarczającą przesłanką stażową do nabycia prawa do emerytury. Sąd Okręgowy stwierdził, że w sprawie taka przesłanka nie miała miejsca, albowiem ubezpieczona otrzymała prawo emerytury kapitałowej, na podstawie art. 24 ustawy z 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a w takim przypadku, do ustalenia wysokości emerytury, nie bierze się pod uwagę stażu pracy, zważywszy że emerytura kapitałowa stanowi równowartość kwoty, będącej wynikiem podzielenia podstawy emerytury przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę ubezpieczonego.

Sąd Apelacyjny nie przychyła się do powyższej interpretacji, przedstawionej przez Sąd pierwszej instancji i przyznaje rację organowi. W sprawie kluczowe jest, że interpretacji art. 74 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i restrukturyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” należało dokonać w kontekście systemu prawa, w którym ten przepis zaistniał, a przede wszystkim z uwzględnieniem wykładni historycznej. Każdy przepis prawa realizuje, bowiem określony cel systemowy, czasami stanowiąc zaszłość systemową. Należy podkreślić, że analiza dotychczasowych uregulowań prawnych, przewidujących prawo do deputatu węglowego z racji pracy na kolei, tj. art. 32 dekretu z 19 stycznia 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz.U. Nr 8, poz. 27, tj.. (Dz.U. z 1958 r. Nr 55, poz. 273), art. 22 ust. 1 ustawy z 23 stycznia 1968 r o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz.U. Nr 3, poz. 10) oraz art. 18 ust. 2 ustawy z 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz.U. Nr 23, poz. 99; obowiązująca do 31.12.1998r.) jednoznacznie wskazuje, że

na przestrzeni dekad, ustawodawca posługiwał się niezmiennie taką samą formułą prawną, która stanowiła, że osobom pobierającym kolejowe renty lub emerytury, prawo do deputatu opałowego/węglowego lub ulgowego przejazdu i przewozu kolejami albo do obu świadczeń, jednak nie przysługiwało, jeżeli dane świadczenie nie przysługiwało im w zatrudnieniu, z tytułu którego powstało prawo do renty/emerytury. Wymaga podkreślenia, że deputat opałowy/węglowy, wg powyższych przepisów, był przewidziany dla pracowników kolei, którzy następnie zaczęli pobierać z kolei rentę (wg dekretu), czy rentę kolejową lub emeryturę kolejową (wg ustawy z 1968 r. i ustawy z 1983 r.). Wskazane uprawnienie do deputatu, od początku istnienia tej instytucji, zostało więc powiązane z emeryturą kolejową, a przepis był interpretowany w ten sposób, że tylko pracownik kolei, który otrzymywał deputat, w chwili gdy stawał się emerytem/rencistą kolejowym, zatrzymywał prawo do deputatu.

Sąd Apelacyjny, odwołując się do uchwały składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z 6 lipca 2000 r., sygn. III ZP 9/00 wskazuje, że świadczenie jakim jest deputat węglowy, zostało przewidziane dla odrębnego, funkcjonującego do 31.12.1998 r. systemu ubezpieczeń społecznych (zabezpieczenia społecznego), który to system był zastrzeżony tylko dla pracowników kolei. W tym odrębnym od innych systemie ubezpieczenia społecznego, dopuszczano szereg świadczeń, mających na celu dodatkowe zabezpieczenie kolejarzy i ich rodzin. Stąd też funkcjonowały odrębne renty kolejowe, emerytury kolejowe, kolejowe renty rodzinne, świadczenia zdrowotne udzielane przez publiczne zakłady opieki zdrowotnej, tworzone i utrzymywane przez przedsiębiorstwo państwowe "Polskie Koleje Państwowe", a w tym również wskazane deputaty węglowe. Należy podkreślić, że deputat węglowy emerytów i rencistów kolejowych, mimo zakotwiczenia w ustawie o zaopatrzeniu emerytalnym, nie stanowi świadczenia przysługującego od organu rentowego. Wartość tego świadczenia, jako nieobjętego składką nie była przenoszona do podstawy wymiaru świadczeń. Deputat węglowy był należny od byłego państwowego pracodawcy oraz, pierwotnie i w każdej następnej postaci, również ustalonej po 1.01.1999 r. (art. 46a ustawy z 6 lipca 1995 r. o przedsiębiorstwie państwowym "Polskie Koleje Państwowe", Dz.U. Nr 95, poz. 474 ze zmianą wynikającą z art. 164 ustawy emerytalnej, Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.), przysługiwał tylko tym byłym pracownikom kolei, którzy nabyli to prawo w okresie zatrudnienia poprzedzającego rentę lub emeryturę i będącego podstawą prawa do emerytury lub renty; a zatem musiało to być zatrudnienie na kolei. Deputat opałowy/węglowy od początku zaistnienia w prawie, był świadczeniem specjalnym, o charakterze wyjątkowym, przewidzianym w warunkach gospodarki opartej na reglamentacji i ograniczonej podaży tego towaru. Charakter deputatu sensu stricto zachował się wyłącznie jako świadczenie należne górnikom, natomiast przydzielanie węgla pracownikom, rencistom i emerytom Polskich Kolei Państwowych było przywilejem, mającym łagodzić trudności w nabywaniu węgla na wolnym rynku, i przysługiwał niezależnie od wynagrodzenia za pracę, renty lub emerytury kolejowej. Deputat węglowy stanowił także swego rodzaju tradycję, powstałą dlatego, że węgiel składowany był na terenach należących do Kolei. Z tych przyczyn, deputat węglowy ustanowiony został jako bezpłatny przydział węgla, co realizowało cel wyposażenia pracowników w dobro reglamentowane, także po ich przejściu na emeryturę lub rentę (por. też § 4 zarządzenia Nr 54 z 6 maja 1992 r. w sprawie przydzielenia emerytom i rencistom kolejowym deputatu węglowego, Dz.Ur. MTiGM Nr 5, poz. 11), a przy tym, w miarę poprawy sytuacji bytowej obywateli, doszło do spełniania świadczenia w pieniądzu, bowiem przydział węgla okazywał się zbędny. Z czasem, w warunkach gospodarki rynkowej, całkowicie nieaktualne stało się uzasadnienie dla twierdzenia, że były pracownik kolei wymaga wsparcia w postaci przydziału węgla, z racji reglamentacji tego dobra.

W przekonaniu Sądu Apelacyjnego, aktualnie na gruncie art. 74 ust. 4 ustawy o komercjalizacji i restrukturyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”, dla przyznania prawa do deputatu węglowego, jako dodatkowego świadczenia do emerytury, wymagane jest przejście na emeryturę z aktywności zawodowej, w okresie której istniało uprawnienie do deputatu węglowego, a tego rodzaju aktywność, to rzecz oczywista zawsze będzie zatrudnienie na kolei. Innymi słowy, tylko zatrudnienie na kolei, z którym wiąże się uprawnienie do realizacji deputatu węglowego, z racji którego to zatrudnienia uprawniony przechodzi na rentę lub emeryturę, daje prawo do deputatu dla emeryta/rencisty. W ten właśnie sposób należy interpretować sformułowanie, że deputat przysługuje w okresie zatrudnienia, z tytułu którego powstało prawo do emerytury. W ocenie Sądu Apelacyjnego, interpretacja że wystarczy by zatrudnienie z prawem do deputatu stanowiło jedną z przesłanek prawa do emerytury, bądź element składowy tego prawa, jest niedopuszczalna, ponieważ w istocie jest to interpretacja rozszerzająca, która nie może mieć zastosowania do praw przyznanych przez ustawodawcę na zasadzie wyjątku.

W przedmiotowej sprawie, skoro nie ma związku czasowego między zatrudnieniem na kolei (do 30.09.2001 r.), a przejściem na emeryturę (10.03.2020 r.), to oczywiście ubezpieczonej nie przysługuje prawo do ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy. Nie ma żadnego uzasadnienia prawnego, by ubezpieczona przy okazji przyznanego świadczenia emerytalnego z innej podstawy materialnoprawnej, domagała się dodatkowych przywilejów kolejowych. W szczególności prawa do deputatu węglowego nie można wywodzić z funkcji ochronnej emeryta kolejowego, czy rencisty kolejowego, realizowanej w poprzednim ustroju gospodarczym, w ramach odrębnego, a obecnie nieistniejącego systemu ubezpieczeń społecznych.

Sąd Apelacyjny, odnosząc się do zarzutów apelacji wskazuje, że ubezpieczonej przyznano prawo do emerytury dlatego, że osiągnęła powszechny wiek emerytalny (art. 26 ustawy emerytalnej; zob. prawomocna decyzja ZUS z 15.04.2020, k. 17 a.e.). Oczywiście jest, że emerytura w powszechnym wieku emerytalnym jest innym świadczeniem, niż przewidziana w art. 40 ustawy emerytalnej emerytura kolejowa, względnie wskazana w art. 184 ust. 1 w zw. z art. 40 ustawy emerytalnej wcześniejsza emerytura w związku z pracą na kolei w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przed 1.01.1999 r. Wbrew stanowisku skarżącej, nie ma zatem bezpośredniego związku między przyznanym świadczeniem emerytalnym, a dotychczasowym przebiegiem zatrudnienia kolejowego, w szczególności, że ostatnie zatrudnienie miało miejsce w (...) SA, a następnie w (...) w S.. Skarżąca pominęła również okoliczność, że przewidziany w art. 74 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i restrukturyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 292) dodatek w postaci deputatu węglowego, nie jest świadczeniem z zakresu ubezpieczeń społecznych i nigdy takim nie był, skoro deputat węglowy, przyznawany w trakcie zatrudnienia, nie stanowił podstawy wymiaru składek, a tym samym nie odprowadzono od niego składek na ubezpieczenie emerytalne. Zatem z racji tego, że w trakcie zatrudnienia na kolei ubezpieczona otrzymywała deputat węglowy, aktualnie w systemie składki zdefiniowanej, nie może wywodzić żądania wyższego świadczenia emerytalnego. Przy tym wymaga podkreślenia, że ubezpieczona przez trzydzieści jeden lat pracy na kolei pobierała deputat węglowy, jako szczególny przywilej, nie przewidziany dla osób pozostających w powszechnym zatrudnieniu. Jednak na emeryturę przeszła z zatrudnienia innego niż kolejowe, zatem jako emeryt nie ma prawa do deputatu. To, że wcześniej była pracownikiem kolei, nie oznacza, że prawo do deputatu otrzymała dożywotnio. Wraz z utratą statusu pracownika kolei, ubezpieczona utraciła uprawnienie do świadczenia przyznanego tej grupie zawodowej na zasadzie uprzywilejowania.

Podsumowując, skoro w sprawie brak związku prawnego i czasowego między specyfiką zatrudnienia na kolei, a uzyskaniem emerytury, to ubezpieczona nie uzyskała emerytury, której tytułem jest zatrudnienie na kolei. Z tego względu nie przysługuje jej prawo do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk	Jolanta Hawryszko	Barbara Białecka
----------------------------------	-------------------	------------------